

ТЕОРІЯ КУЛЬТУРИ

УДК 930:85:[39(=161.2)+7.045+7.048]:0033

Нікішенко Ю. І.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ОРНАМЕНТОМ, ЯК ЕТНОКУЛЬТУРНОЮ КАТЕГОРІЄЮ

Статтю присвячено проблемам підходу до орнаменту як джерела дослідження етнічної культури. Автор наводить методи, вироблені різними напрямками гуманітарного знання для роботи з орнаментом. Кожна група методів сама по собі є ефективною та результативною. За їх допомогою можна відстежити особливості орнаменту в різних аспектах його використання та функціонування. А поєднання різних методів у комплексному підході дасть змогу широко залучати орнамент в етнокультурних дослідженнях.

До питань дослідження орнаменту в різні часи зверталися науковці, які займаються реконструкціями етнокультурних та соціально-історичних процесів, господарсько-економічних комплексів та структур на підставі даних матеріальної культури. Орнамент вивчають як категорію мистецьку, етнокультурну, як певний засіб комунікації, як невербальну мову, як специфічний засіб фіксації та передачі інформації на синхронному й діахронному рівнях існування етнічної культури, як знакову систему чи комплекс символів (частину загальної знакової системи етнічної культури). Дослідники вивчають проблему історії, семантики, інтерпретації орнаменту, який перебуває на перетині інтересів різних сфер гуманітарного знання, і створюють власні підходи до нього. Зокрема, варто згадати праці Хв. Вовка, С. Іванова, М. Селівачова, Ю. Лотмана, С. Фролова та ін., які розглядали орнамент як одну з важливих категорій етнічної культури, вибудовуючи при цьому власні підходи до його вивчення [1]. Доцільно розглянути ці підходи детальніше, аби виокремити ті, що допоможуть використати орнамент як повноцінне джерело в дослідженнях етнічної культури.

При оцінюванні орнаменту, як правило, керуються трьома критеріями: 1) побудовою орнаментальної композиції та співвідношенням її частин; 2) смисловим змістом орнаменту; 3) його

чуттєвим сприйняттям. Цим загальним принципом визначаються також безпосередні завдання теоретичного дослідження орнаменту. Специфіка підходів та методів визначається завданнями прямою, регіональними характеристиками розвитку науки та домінуючими в ній на момент складання методу позиціями щодо самого статусу досліджуваного явища. Археологія найкраще сформулювала ті методи, що дають змогу використовувати орнамент як маркер археологічної культури і джерело для дослідження свідомісних та ідеологічних уявлень у конкретному суспільстві. Етнологія частіше зверталася до етнознакових можливостей орнаментики. Мистецтвознавство має власні підходи до ролі й статусу орнаменту в етнічній культурі та народному мистецтві. Культурна антропологія сформулювала власні специфічні засоби виділення народної орнаментики в системі етносу та його культури. Семіотика, безпосередньо звертаючись до орнаментики не так часто, має зате комплекс засобів з визначення знаковості та символіки орнаменту та вивчення його як знакової категорії.

Вивчення орнаменту як етнокультурної категорії вимагає виявлення походження та розвитку образотворчих форм, семантики мотивів у окремих народів, а також фіксації змін під впливом інших культур. Для досягнення цих завдань потрібно залучення еволюційного, компаративного,

картографічного, номінативного, семіотичного, структурно-типологічного методів, а під час пошуків подібностей та розбіжностей в орнаментальних системах - математичного методу, що базується на ідеї пропорційності та симетрії. Загалом, усі методи, визначені для роботи з орнаментом, можна умовно розділити на два рівні, взявши за основу два ступені дослідження - емпіричний і теоретичний. До першого - емпіричного рівня належать картографічний, структурно-типологічний методи та первинна фіксація матеріалу. До другого - теоретичного рівня відповідно належать порівняльно-історичний, історико-генетичний, функціональний та семіотичний методи. До цих двох основних рівнів умовно можна також віднести методи фольклористики, які є ближчими до методів теоретичних.

Найдетальніше народний орнамент досліджено етнологами та мистецтвознавцями. Етнологія вивчає народне мистецтво в системі етнічних зв'язків, що дає змогу виявити своєрідну неперервність культурного розвитку всього людства, розглядає мистецтво народу як частину його культури та побуту [2], як один із найстійкіших елементів традиційної культури, як джерело вивчення етнічних і етнокультурних процесів, як відображення традиційного світогляду в стадійному та хронологічному різноманітті (як один з видів заняття населення, як частину власне матеріальної культури), тому орнаменту фахівці насамперед пов'язують із призначенням та конструкцією тих предметів, на які її нанесено. Мистецтвознавці ставили завдання введення народного мистецтва до системи інших видів мистецтв, досліджували деякі його види та окремі центри народної творчості.

Відповідно, відрізняються і підходи. Мистецтвознавці передусім досліджували в орнаменті комплекс образотворчих засобів, які впливають на естетичне сприйняття; етологи — комплекс стійких для даного етносу елементів образотворчого мистецтва, виділяючи ті з них, що є результатом творчої діяльності цього етносу (або ж дещо ширших етнічних спільнот, що були основою його формування), а також ті, що є результатом творчого переосмислення етносом художніх традицій інших етнічних спільноту процесі культурних взаємовпливів чи етнокультурних контактів. Етнологічний аналіз дає матеріал для розгляду народної художньої традиції як відображення етнічної історії народу, зафіксованої в творах народного мистецтва, як конкретного комплексу образотворчих засобів та символічно-знакової системи, пов'язаної із світоглядною сферою етнічної культури.

Щодо орнаментики велика увага приділяється обумовленості її форми господарськими заняттями населення, всім комплексом традиційної культури, що відносять до зовнішніх зв'язків народного мистецтва [3]. Мистецтвознавці ж спрямовують дослідження на внутрішньо-видові зв'язки орнаментики з народним мистецтвом. Таким чином, мистецтвознавчий та етнологічний методи вивчення орнаментики подібні за предметом дослідження, але різні за методами підходу до нього.

С. Іванов у своєму дослідженні «Орнамент народів Сибіру як історичне джерело» [4] виділяє такі методи, сформовані етнологами саме для роботи з орнаментами: метод ретроспективного аналізу, метод еволюційний і такий напрям, як номінативізм. Метод ретроспективного аналізу базується на властивості орнаменту з плином часу поступово видозмінювати окремі риси своїх мотивів. Хоча орнамент - відносно стійкий елемент, що зберігається впродовж століть і тисячоліть, однак його мотивам властива здатність до варіативності: вони ускладнюються, спрощуються, окремі мотиви можуть зникнути взагалі, тому ретроспективний аналіз має на меті реконструкцію процесу складання орнаменту [5]. Старі форми орнаментального мотиву зберігаються й нерідко відтворюються нарівні з новими. Співставлення і тих і інших дає змогу більшою або меншою мірою відновити процес поступової видозміни орнаменту. На цьому й базується еволюційний метод. Однак сама побудова еволюційних рядів та напрямів реконструкцій є недосконалими, оскільки моделі створюються на особистих міркуваннях автора та з погляду сучасності. Часто такі схеми будувалися на основі «теорії занепаду» або редуції (тобто спочатку існують реалістичні зображення, які потім поступово спрощуються і перетворюються на геометричні фігури). Однак, «втративши реалістичний характер та перетворившись на схему, зображення посилює водночас своє орнаментальне значення і починає нове життя як самостійний декоративний елемент» [6]. Крім того, така схематизація може свідчити не лише про занепад реалістичного мистецтва у первісних народів, але й про розвиток абстрактного мислення, коли конкретне зображення замінюється на умовний символ-знак.

Ще один напрям аналізу орнаменту - номінативізм - розвинули етнографи, які вважали, що розкриттю стану і статусу народної орнаментики в минулому, з'ясуванню його походження та сюжетного складу допомагає назва окремих візерунків. Цим напрямом українського етномис-

тектвознавства в своїх дослідженнях керується М. Р. Селівачов під час роботи зі складанням системи назв орнаментальних мотивів та її зіставлення зі способом складання орнаментики і функцій орнаменту [7]. Але коли форма орнаментальних мотивів за час свого існування лишається більш-менш незмінною, то назви та їхнє тлумачення можуть змінюватися. Якщо в архаїчну добу назви окремих орнаментальних мотивів могли бути справді незмінними, то в сьогоденні такі назви виникають в умовах звичних асоціацій. «Людина дає назви малюнкам, виходячи із реалій навколишнього середовища, тому в назвах орнаментів марно шукати відгомін віддалених епох» [8]. Тому, на думку С. В. Іванова, найкращі можливості для аналізу народної орнаментики як історико-культурного джерела дає порівняльно-історичний метод, що здатен виділяти специфічні риси орнаменту на різних рівнях та періодах його існування.

Звертаючись до орнаменту як до історико-етнокультурного джерела, С. В. Іванов виділяє такі напрями дослідження в цій сфері: 1) з'ясування походження орнаменту та розкриття процесів його розвитку в окремих народів (ендогенні процеси); 2) з'ясування змін, які відбуваються в орнаменті під впливом зовнішніх чинників (екзогенні процеси); 3) вивчення поширення орнаментів певного типу або окремих його мотивів; 4) порівняльне дослідження орнаменту [9]. За допомогою порівняльно-історичного методу вирішується питання про походження орнаменту та визначається його місце в загальній орнаментальній системі, вивчається поширення тих чи інших мотивів, спорідненість чи схожість одного орнаменту на інший, окреслюються типи орнаментів, визначається співвідношення сучасного та давнього орнаментів. Порівнянню підлягають орнаментальні мотиви, матеріал і технічні засоби, колорит, характер композиції, семантика, стиль, типи орнаменту тощо. «Результати такого дослідження... можуть надати неоціненну послугу тим, хто займається дослідженням орнаменту як історичного джерела» [10]. Завдання порівняльно-історичного дослідження орнаменту має на увазі дослідження його не лише в часі («по вертикалі»), але й у просторовому співвідношенні («по горизонталі») [11].

З метою виділення головних критеріїв, насамперед для дослідження орнаментів, які вважаються найінформативнішими, застосовують структурний метод. Характеристиками орнаменту, що містять найбільше інформації, є технічні прийоми виконання, склад і особливості мотивів, композиційні прийоми [12]. З урахуванням вище-

зазначених критеріїв виділено орнаментальні типи і комплекси, що охоплюють цілі історико-культурні області [13]. За основу аналізу при цьому обрано мотив - «частина орнаменту, що повторюється» або ж «найхарактерніша частина орнаменту» [14]. Мотив може визначатися формою елементів, знаків, конкретизованих зображень, що складають орнамент, або особливостями побудови (пропорціями, ритмом, типом симетрії) та колориту фактури [15]. Крім поняття «мотив», виділяють також такі поняття, як «елемент», «знак», «сюжет», «композиція». Сюжети і мотиви орнаменту можуть збігатися, але можуть бути й різними. Мотив обмежено конструкцією, розмірами предмета, він може бути поодиноким, а може також повторюватися багато разів, утворюючи рапорт візерунка. На відміну від мотиву, сюжет - поняття дещо ширше і може складатися з кількох мотивів, особливо в складних композиціях. Структура орнаменту є такою, що саме через це підходи до нього можуть бути абсолютно різними, наприклад, побудова математичних моделей, створених на основі геометричних орнаментів [16].

Вивчення семантики мотивів, народної термінології, пов'язаної з ними, а також традиційного використання тих чи інших форм у ритуальній практиці та обрядовому житті дає можливість розкрити первинну форму мотиву (іноді надто стилізованого) та висвітлити деякі аспекти образного мислення, світогляду, соціальних відносин досліджуваних етносів. Дослідження свідчать, що більшість народів переважно зберігають традиційні орнаментальні системи, основний фонд орнаментальних мотивів, а також традиційні сполучення кольорів, що дає змогу використовувати орнамент як джерело вивчення етногенезу. В процесі розвитку ремісничого, а в подальшому - промислового виробництва орнамент ускладнювався, збагачувався новими мотивами та їхніми різноманітними варіантами, привласнював риси провідних професійних художніх стилів, що призвело до поступового послаблення магічної та комунікативної функції орнаментики. Натомість активізувалась функція естетична. Розібратися в даній проблематиці допомагають методи, вироблені семіотикою, які спрямовані на виділення символічно-знакового вмісту орнаментальних мотивів, зокрема структурно-семіотичний метод, що найбільше підходить для синхронних досліджень об'єктів культури. Він доцільний «перш за все як інструмент вивчення механізмів функціонування певних ідеологічних або художніх систем як систем, що «працюють» безвідносно до їх генезису та впливу тих інфраструктур-

них факторів, котрі приводять до розпаду цих систем або їх корінного перетворення» [17].

Типологічний метод дослідження полягає в групуванні - побудові класифікаційних і типологічних схем. Чим конкретніше і чіткіше буде сформульовано мету групування, тим кращим буде результат. «Групування (класифікація в широкому розумінні) може проводитись як мінімум в двох напрямках: а) розміщення матеріалу, зручне для обліку і подальшого швидкого його пошуку («службове», «допоміжне», «прикладне» групування); б) виявлення внутрішніх системних зв'язків - функціональних, генетичних тощо - в матеріалі («дослідницьке» групування)» [18]. При класифікації орнаментів за основу беруть певний комплекс характеристик, що можуть бути визначені як найтипівіші (або такі, за якими дане явище можна одразу розпізнати чи відрізнити серед інших). Зазначають такі аспекти: іконографічний, колорит, номінативний, а також ритм і композицію. На найзагальнішому рівні орнаменти класифікують за матеріалом об'єкта, за технічними прийомами, за висотою рельєфу, за характером мотивів, за типом композиції, а також за кольором [19]. Залежно від мети дослідження народний орнамент класифікують за матеріалом, технікою або предметами, на які його нанесено, за домінуючими сюжетами та мотивами, за змістом, за місцевими назвами малюнків тощо [20].

Однією з головних характеристик орнаменту визначають іконографію, де було виокремлено такі групи орнаменту: а) геометричний; б) рослинний; в) звіриний (тваринний). Подібний поділ зустрічаємо в працях Хв. Вовка [21], М. Кордуби [22], Д. Щербаківського. Ф. Сумцов виділяв також (для писанок) орнаменти солярні, предмете) во-побутові та релігійні. Сучасні дослідники з іконографії виокремлюють такі групи орнаментів: 1) геометричні; 2) рослинні; 3) зооморфні; 4) тератологічні [23]. Щодо назв окремих мотивів народної орнаментики (або ж номінації), то фактично їх можна згрупувати за таким самим принципом, що й зображення. Дослідження орнаментики частіше відбувається за такими позиціями: 1) елемент, знак, мотив (М. Р. Селівачов наводить сюди також поняття «домінантний мотив» [24]); 2) ритм; 3) композиція; 4) іконографія; 5) номінативність. Такий комплекс класифікаційних рівнів зрештою може скластися в типологічну схему, придатну для групування орнаментів в узагальненій формі.

Складання типологічних схем у роботі з орнаментом може відбуватися за різними принципами. Те, що на перший погляд вбачається як

різноманітність орнаментальних фігур, при поглибленішому їх вивченні може бути зведеним до кількох більш-менш стійких комплексів, що можуть називатися типами орнаменту. При виділенні типу орнаменту беруть до уваги не якусь одну, хоча й характерні для нього ознаку, а водночас декілька більш-менш незмінних ознак, які повторюються в певних обставинах, що склалися історично. За такого підходу до орнаменту зникає необхідність враховувати випадкові та не-випадкові ознаки. «Під типом орнаменту слід приймати комплекс більш або менш близьких за характером мотивів, який в межах художньої культури одного народу, споріднених народів або території, населеної кількома народами, відрізняється відносною стійкістю, повторюється впродовж більш або менш тривалого відрізка часу і зазвичай пов'язаний з конкретним матеріалом та категоріями побутових предметів» [25].

Проблема типології орнаментів в археології пов'язана з однією з кардинальних археологічних проблем: установленням хронології та виділенням окремих археологічних культур [26]. Адже досить часто назву археологічна культура отримує саме за типом малюнка, нанесеного на побутові предмети (переважно кераміку). В цьому випадку орнаментика давала можливість для розроблення низки теоретико-методологічних проблем, що безпосередньо стосувалися становлення типологічного методу. Саме археологами розроблено найдетальніші схеми та варіанти побудови типологічних структур, за допомогою яких можна не лише досліджувати орнаменту, але й відстежувати її витоки на рівні первісного мистецтва та фіксувати будь-які видозміни, що відбувалися з часом в орнаментальних мотивах.

Важливим при роботі з орнаментом є картографічний метод. Через картографування масового матеріалу та визначення території поширення орнаментів можна виділити окремі ареальні зони, а результати подібних ареальних досліджень орнаментики, своєю чергою, можна зіставити з іншими джерелами, виділеними на підставі антропологічних, етнографічних та фольклорних даних. Це стосується й дослідження орнаментів народної вишивки, як важливого джерела для етнокультурних студій. «Географію» орнаментальних візерунків народної вишивки слід зіставити з історичними даними та застосувати порівняльно-історичний аналіз, що дасть змогу висвітлити деякі питання етнокультурної історії [27].

Функціональний метод спрямовано на з'ясування того, яку роль орнамент відіграє в етнічній традиції на різних стадіях свого існування. Найкраще цей метод розроблено археологами, які

через окремі орнаментальні мотиви та орнаментальні комплекси і спосіб їх виїсористання досліджують розвиток світогляду та ідеології в археологічних культурах доби первісності та ранніх суспільствах доби міді-бронзи та раннього заліза. До орнаменту в таких випадках підходять не лише як до декору, а як до символічно-знакового комплексу, що відображає світогляд, його структуру, окремі аспекти системи вірувань. Орнамент виступає чинником, який з огляду на мистецькі та символічні особливості може бути джерелом виявлення напрямів розвитку архаїчної ідеології і тенденцій її складання та подальшого розвитку.

Оскільки орнаменту останнім часом прирівнюють до різновидів фольклору, реалізованих через засоби образотворчого мистецтва, називаючи «образотворчим фольклором», а також через те, що орнамент і фольклор схожі за структурою (жанром, мотивом, мінливістю тощо), підходи, вироблені фольклористикою для аналізу фольклорних жанрів, на загальному рівні можуть бути залучені й для аналізу орнаменту в разі порівняння його з художнім текстом, зафіксованим через систему образотворчих мотивів, із притаманними йому композиційними особливостями та структурними домінантами.

Західні антропологи вибудували систему етнокультурних студій за принципом виділення окремих рівнів та способів дослідження, де головними були людина, соціум, культура, як чітко структурована система, де побут, вірування, мистецтво вивчались не окремо, а залежно від їхніх функцій у культурі. Народне мистецтво в системі етнокультурних зв'язків найкраще досліджено представниками культурної антропології. Мистецтво, в його найширшому розумінні, в системі підходів до його вивчення, створеній культурною антропологією, стає універсальним аспектом

людського досвіду і широко досліджується антропологами, а також тими, хто бажає зрозуміти культурогенез більш повно. Виділяють такі окремі найзагальніші підходи у вивченні мистецтв: 1) зміст, теми, суб'єкти; 2) стиль; 3) зміни в часі; 4) соціальну та психологічну функції; 5) взаємини з різними аспектами культури та суспільства; 6) креативні процеси та діалог між майстром і його аудиторією [28]. Орнамент в даному випадку розглядали як абстрактне явище в світоглядній системі, як певний комплекс знаків та символів, що акумулюють в собі інформацію про сакральний світ людини, виступаючи у вигляді текстового повідомлення, закодованого від втручання нехтаємничених. Основою вищезазначених студій є функціональний та крос-культурний методи.

Поєднання способів, запропонованих цими напрямами, дасть можливість проводити всебічний аналіз орнаментики як цілісної системи, яка має різні рівні функціонування, вивівши її на те місце в етнокультурних дослідженнях, якого вона заслуговує. Такий підхід до аналізу традиційного мистецтва створює нестандартні напрями роботи з орнаментом крізь призму його функцій у традиційному суспільстві та різних його формаціях. Як частина мистецтва орнамент може відповідним чином вплинути на розвиток конкретних суспільних відносин та соціокультурний розвиток етносу.

Отже, методів та напрямів, за якими можна досліджувати орнамент, сучасною гуманітарною наукою розроблено чимало, аби кожен з аспектів побутування цього явища міг бути висвітлений та проаналізований якомога краще. Однак лише об'єднання їх у міждисциплінарному підході та методі комплексного аналізу дає змогу ширше розкрити ті можливості, які орнаментика надає дослідникам етнічної культури як етнокультурна категорія.

1. *Кожин 77. М.* О древних орнаментальных системах Евразии // *Этнознаковые функции культуры.* - М.: Наука, 1991.-С. 129-151; *Лотман Ю. М.* Структура художественного текста.- Л.: Наука, 1974.- 375 с; *Лотман Ю. М.* Символ в системе культуры // *Труды по знаковым системам.* - Вып. 21.- Тарту, 1987.- С. 10-21; *Маслова Г. С.* Орнамент русской народной вышивки как историко-этнографический источник.- М.: Наука, 1984.- 278 с; *Рыбаков Б. А.* Язычество древних славян,-М.: Русское слово, 1997,- 824 с; *Рыбаков Б. А.* Язычество Древней Руси,- М.: Наука, 1987.- 783 с; *Валков Ф. К.* Отличительные черты южнорусской народной орнаментики // *Труды III Археологического Съезда в Киеве.* - Т. 2.- К., 1878.- С. 317-326; *Иванов С. В.* Орнамент народов Сибири как исторический источник // *ТИЭ.* - Т. 81.- М.-Л., 1963.- 685 с; *Иванов С. В.* Материалы по изобразительному искусству народов Сибири XIX - начала XX в. // *ТИЭ, Новая серия.* - Т. XXII,- М.: Изд-во АН СССР,

1954.- 838 с; *Иванов С. В.* Орнамент II Историко-этнографический атлас Сибири: М.-Л., 1961.-С. 369-434; *Иванов С. В.* Орнаментированные куклы ольчей // *Советская этнография.*- 1966,- № 6.- С. 50-69.; *Фролов Б. А.* Предыстория символа// *Этнознаковые функции культуры.*-М.: Наука, 1991.-С. 86-128; *Фролов Б. А.* Палеолитическое искусство и мифология // *Первобытное искусство. У истоков творчества,*- Новосибирск: Наука, 1978.-С. 106-115.

2. *Бромлей Ю. В.* Очерки теории этноса,- М.: Наука, 1983.- С. 204-214.

3. *Рождественская С. Б.* Русская народная художественная традиция в современном обществе.- М.: Наука, 1981-С. 32.

4. *Иванов С. В.* Орнамент народов Сибири как исторический источник // *ТИЭ.* - Т. 81.- М.-Л., 1963.- 685 с.

5. Там само.- С. 23.

6. Там само.- С. 25.

- Селівачов М. Р.* Українська народна орнаментика XIX-XX ст. /Іконографія, номінація, типологія/: Автореф. дис. ... д-ра мист.- К., 1996.- 35 с.
- Іванов С. В.* Орнамент народов Сибири как исторический источник // ТИЭ.- Т. 81.- М.-Л., 1963.- С. 27-29. Там само.- С. 31.
Там само.- С. 30.
Там само.- С. 246.
Там само.- С. 30.
- Рындина М., Леонов В.* Опыт структурного анализа орнаментов // Этнографическое обозрение.- 1992. №1.- С. 61.
- Селівачов М. Р.* Орнаментика// Поділля,- К., 1994.- С. 466.
Там само.
- Гонтмахер П. Я., Мизинцев В. П., Мисиков Б. Р.* Народный орнамент и возможность его моделирования / к постановке проблемы// Материалы по истории Дальнего Востока.- Владивосток: Наука, 1974.- С.223-240.
- 17 *Мелетинский Е. М.* К вопросу о применении структурно-семиотического метода в фольклористике /7 Семиотика и художественное творчество.- М.: Наука, 1977.-С. 152.
Клейн Л. С. Археологическая типология.- Л.: Наука, 1993.-С. 50.
- 19 *Станюкович Т. В.* Орнамент // Свод этнографических понятий и терминов. Народные знания, фольклор, народное искусство.- М.: Наука, 1991,- С. 97.
- 20 *Іванов С. В.* Орнамент народов Сибири как исторический источник // ТИЭ.- Т. 81.- М.-Л., 1963.- С. 372-373.
- 21 *Волков Ф. К.* Отличительные черты южнорусской народной орнаментики // Труды III Археологического Съезда в Киеве.-Т. 2- К., 1878-С. 318.
- 22 *КордубаМ.* Писанки на Галицькій Волині II Матеріали до українсько-руської етнології.- Т. 1.- Львів, 1897.-С. 187.
- 23 *Селівачов М. Р.* Орнаментика II Поділля.- К., 1994.- С. 466; *Маслова Г. С.* Орнамент русской народной вышивки как историко-этнографический источник.- М.: Наука, 1984.- С. 11; *Антонович Е. А., Захарчук-ЧугайР. В., Станкевич М. Є.* Декоративно-прикладне мистецтво.-Л.: Світ, 1993.-С. 39; *Boas Franz.* Primitive Art.- New York: Dover Publications, Inc., 1955.- P. 88-92.
- 24 *СелівачовМ. Р.* Українська народна орнаментика XIX-XX ст. /Іконографія, номінація, типологія/: Автореф. дис. ... д-ра мист.- К., 1996.- С. 9.
- 25 *Іванов С. В.* Орнамент народов Сибири как исторический источник // ТИЭ.- Т. 81,- М.-Л., 1963.- С. 372-373.
- 26 *Клейн Л. С.* Понятие типа в современной культуре // Типы в культуре.- Л.: Изд-во ЛГУ, 1979.- С. 50-74; *Клейн Л. С.* Археологическая типология.- Л.: Наука, 1993.-С. 131.
- 27 *Найден О.* Мотиви походження та функції мистецтва в українському фольклорі II Мистецтво та етнос. Культурологічний аспект.- К.: Наук, думка, - 1991.- С. 247.
- 28 *Nanda Serena.* Cultural Anthropology.- New York, 1984.- P. 342-343.

J. Nikishenko

METHODOLOGICAL PECULIARITIES OF THE WORK WITH ORNAMENT AS THE ETHNOCULTURAL CATEGORY

Materials of this article are devoted to the problems of investigations in the sphere of ornament as a source to studies of ethnical culture. Author is analyses the different methods which are proposed by the different branches of science and which are the most effective to study the ornament as apart of the ethnic cidture.